

การเคารพกฎเกณฑ์กติกาและการมีภราดรภาพ : วิถีแห่งสันติประชาธิปไตยในเรื่องสั้น

Law - Abiding and Brotherhood : The way of Democratic
Peace in Short Stories

นพดล ปรารค์ทอง

Nopphadon Prangthong

บทคัดย่อ

ในสังคมที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือกติกาที่ร่วมกันตั้งขึ้น รวมถึงการมีภราดรภาพ ลดการแบ่งแยกพวกเขาพวกเขาของคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละสังคม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสามารถป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งทั้งหลายบานปลายไปสู่ ความรุนแรงได้ เรื่องสั้นของนักเขียนไทยจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นโดยนัยว่าสังคมที่พึงประสงค์ และอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายนั้น สมาชิกของสังคมจะต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์ กติกาหรือกฎหมายเป็นเบื้องต้น โดยได้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของสังคมส่วนหนึ่งมาจากการที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่อาศัยอำนาจหรือช่องว่างทางกฎหมาย สนองความต้องการทางผลประโยชน์ของตน เรื่องสั้นอีกส่วนหนึ่งได้สะท้อนความนึกคิดของ นักเขียนที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยความสัมพันธ์แบบเพื่อนมิตร พี่น้อง เครือญาติ และในฐานะมนุษยชาติร่วมโลกที่จะต้องเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ถือเอาความแตกต่างทางชนชั้น ฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา มาเป็นกำแพงกัน หรือตั้งแง่รังเกียจเหยียดหยามจนนำไปสู่ การเอารัดเอาเปรียบและกระทำทารุณกรรมต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ด้วยจิตวิญญาณ ประชาธิปไตย อันได้แก่ การเคารพในกฎเกณฑ์กติกา กฎหมาย รวมถึงการอยู่ร่วมกันแบบ ภราดรภาพ เหล่านี้จึงจะสามารถลดความขัดแย้ง ความรุนแรง และเอื้อให้เกิดความสุขสงบ ในสังคม

คำสำคัญ : เรื่องสั้นไทย การเคารพกฎหมาย ภราดรภาพ

Abstract

In the Society coexist on diversity basis, hence law-abidingness, mutual established covenants or rules, including brotherhood and abate segregation of people in the society, are the important primary for democracy regime which prevent any conflicts to escalate to violence. Some Thai writer's short stories had revealed the implicitly of the desired society and the coexistence under diversity which their society members must adhere to the rules and laws as a prerequisite. Furthermore, they also revealed that some social problems caused by government authorities and populace themselves who don't abide by law, but take their authority or legal gap to serve their personal benefits. Some Short stories had revealed the writers ideology which supported the concept of coexistence relationship in the society as friendship, kinship and humanity with generosity to each other, moreover, no difference in social class, race, nationalities, religious, or even offensive insult which likely conduce to taking advantages or savageness abuse others in various ways. The spirit of democracy, for example; law-abidingness, and brotherhood coexistence can reduce conflicts and violence but encourage peaceful and law-abiding in the society.

Keywords : Thai short story, law - abiding, brotherhood

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “จิตวิญญาณประชาธิปไตย” ความหมายย่อมไปไกลกว่าสิ่งที่เราคุ้นเคยทั่วไปในเรื่องของรูปแบบหรือสถาบันการเมืองการปกครอง เช่น การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร รัฐสภา วุฒิสภา รัฐบาลของประชาชน แต่จิตวิญญาณประชาธิปไตยนั้นยังสามารถดำเนินไปได้แม้แต่ในสถานการณ์ที่เราไม่อาจมีสถาบันหรือรูปแบบทางการปกครองดังกล่าวเลยก็ได้ ดังนั้น จิตวิญญาณประชาธิปไตยจึงสามารถปรากฏได้ในทุกสถานที่และเวลา เราจึงมักจะได้อินการกล่าวถึงประชาธิปไตยในครอบครัวหรือในบ้าน ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ในชุมชนหมู่บ้าน หรือในสังคมและกลุ่มชนต่าง ๆ

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดว่าสังคมใดสังคมหนึ่งจะมีประชาธิปไตยหรือไม่ อาจพิจารณาจากรูปแบบความประพฤติของผู้คน การแสดงออกหรือการปฏิบัติต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งแน่นอนว่ารูปแบบการแสดงออกหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นจะต้องสื่อ

หรือสะท้อนถึงหลักสำคัญของประชาธิปไตยที่เป็นสากลทั้ง 3 หลักก็คือ สิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ซึ่งจากหลักการที่สำคัญนี้ยังแตกออกไปเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่สะท้อนถึงการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตยอีกหลายข้อ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เรียกว่าเป็น “ชุดศีลธรรม” ของระบอบประชาธิปไตย เช่น การรู้จักเคารพสิทธิ ไม่ไปละเมิดหรือล่วงล้ำก้ำเกินผู้อื่น การมีจิตสาธารณะ และตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพลเมือง การเคารพกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมาย การอยู่ในสังคมร่วมกันฉันท์มิตร มีภราดรภาพ ไม่รังเกียจเดียดฉันท์กันด้วย เหตุความแตกต่างด้านเพศภาวะ ฐานะ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น ซึ่งการอยู่ร่วมกันภายใต้ สังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายและซับซ้อน “ชุดศีลธรรม” ในระบอบประชาธิปไตยเหล่านี้ มีความจำเป็น เพราะจะทำให้สังคมหลีกเลี่ยงจากความรุนแรง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสุขสงบมากขึ้น

เป็นที่ทราบและยอมรับกันเป็นอย่างดีว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครอง ที่ดีที่สุดหรือแย่น้อยที่สุดในประวัติศาสตร์การปกครองของมนุษย์ เพราะโดยหลักการแล้ว การปกครองในระบอบดังกล่าวนี้ได้มอบหลักประกันด้านเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ และแม้กระทั่งสันติภาพแก่ประชาชนคนทั่วไปอย่างเท่าเทียม เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นผลผลิตสำคัญของความเป็นสมัยใหม่ (modernity) ดังนั้นนอกจากยึดเสียงข้างมากของประชาชนเป็นหลักผ่านระบบตัวแทนแล้ว ฐานสำคัญของประชาธิปไตยในเชิงปรัชญาคือความมีเหตุผล (ซึ่งตรงข้ามกับการใช้อารมณ์หรือสัญชาตญาณ) จึงอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการประชาธิปไตยเป็นวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง เป็นวิถีแห่งการคิดใคร่ครวญด้วยสติและความอดทนอดกลั้น (intolerance) ต่อความแตกต่างหลากหลายระหว่างกันนั่นเอง

เมื่อสังคมเกิดความขัดแย้งขึ้นประชาธิปไตยจะเป็นเครื่องมือในการยอมรับความคิดเห็น ของคนในสังคมที่แตกต่างกันบนหลักการ “majority rule” และ “minority right” โดยให้เป็น เครื่องมือที่ยืดหยุ่นช่วยประคับประคองสังคมในลักษณะ soft power ควบคู่กับหลักกฎหมาย ดังที่ มหาตมะ คานธี ได้แสดงทัศนะในเรื่องของการไม่ใช้ความรุนแรงในบริบทของประชาธิปไตย ไว้ว่าการที่จะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนในประเทศจะต้องเข้าใจ แนวความคิดของประชาธิปไตยก่อนว่าเป็นแนวทางที่ปราศจากความรุนแรง (non violence) คนที่เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่เข้าใจประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือ คนที่สามารถปกป้องอิสรภาพ ไม่เพียงแต่เฉพาะของตัวเองแต่ของผู้อื่น ของประเทศและของมวลมนุษยชาติด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงเพราะการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ การนำประชาธิปไตยมาใช้ โดยยึดอยู่เพียงลักษณะความเป็นสถาบันประชาธิปไตย แต่ไม่เข้าใจอุดมการณ์และวัฒนธรรม

ของประชาธิปไตย เช่น การหลีกเลี่ยงความรุนแรงทั้งวิถีคิดและการกระทำ จึงประสบกับความล้มเหลว (นิชานท์ สิงหพุทธางกูร, 2557)

อย่างไรก็ตามความรุนแรงทั้งหลายทั้งปวงย่อมมีสาเหตุจากความขัดแย้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้นในสังคมที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือกติกาที่ร่วมกันตั้งขึ้น รวมถึงการมีภราดรภาพ ความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้อง ลดการแบ่งแยกพวกเขาพวกเราของคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละสังคม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งสามารถป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งทั้งหลายบานปลายไปสู่ความแตกหักรุนแรงได้

ผู้เขียนบทความได้ศึกษารวมเรื่องสั้นของนักเขียนไทยตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 พบว่านักเขียนเรื่องสั้นไทยได้สร้างสรรค์งานสะท้อนเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการเคารพกฎหมาย กติกา และการมีภราดรภาพระหว่างกันไว้จำนวนมาก ดังจะได้นำมาเสนอเชิงวิเคราะห์ในที่นี้จำนวน 20 เรื่อง

การเคารพกฎหมายกติกากฎเกณฑ์พื้นฐานของประชาธิปไตยในเรื่องสั้น

ในสังคมประชาธิปไตยนั้นการแก้ปัญหาโดยใช้หรือยึดกฎหมาย กติกา หรือกฎหมายที่ยอมรับร่วมกัน เป็นการ “ยุติ” ความขัดแย้งโดย “ธรรม” (หลักกฎหมาย) ไม่ใช่ตัดสินพิพากษาตนเองตามใจชอบ หรือตามอารมณ์ของใครคนใดคนหนึ่ง พวกใดพวกหนึ่ง เพราะโดยทั่วไปถือว่ากฎหมายทุกฉบับมาจากเจตจำนงร่วมกันของประชาชนทุกคนผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ ดังนั้นประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจึงเต็มใจที่จะเคารพเชื่อฟังกฎหมายของประเทศ หรือในวงแคบที่สุดอย่างน้อยก็เริ่มจากการรู้จักเคารพในกฎหมาย กติกา ของชุมชนหรือสังคมเล็ก ๆ ที่ตนเองสังกัดอยู่เสมอ

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเคารพกฎหมายหรือกฎหมายนั้น เรื่องสั้น “เงื้ออูเซ็ง” ของ ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2518) นำเสนอเรื่องราวของเงื้ออูเซ็ง เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยฐานะที่ยากจนทำให้เขาเรียนจบการศึกษาแค่ ป.4 จากนั้นไม่ได้ทำอะไรให้กองงานแก่ชีวิต เขาแต่เที่ยวเล่นสนุกสนานไปวัน ๆ กับกลุ่มเพื่อน เมื่อแวมยีสเสนอให้เขาเป็นสายให้กลุ่มโจรใต้ เพื่อแลกกับรถมอเตอร์ไซด์เหมือนที่แวมยีสทำ แต่เขาปฏิเสธที่จะรับงานเพราะกลัวแม่และน้องจะได้รับความเดือดร้อน

“ผมคิดว่าเรามีอาชีพสุจริตมากมาย ถ้าทุกคนมีความพยายามทำงานกันอย่างจริงจัง คงไม่อดตายแน่ ทำไมแวมยีสจึงได้นิยมชมชอบกับงานผิดกฎหมาย และทำไมคนบนภูเขาที่แต่งกายอย่างทหารป่าจึงชื่นชมกับ

กลิ่นคาวเลือดและควันปืน คำถามเหล่านี้ประดังสู่ห้วงคิดของผมไม่ขาดสาย ผมนึกคำตอบที่หลายคนเคยให้เหตุผลว่า เพราะเขาจน เขาไม่มีความรู้ เขาถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนและข้าราชการบางคนที่ไม่มีความรับผิดชอบทำงานแบบผักชีโรยหน้า หวังอามิสสินจ้างเพื่อตัวเองและพวกพ้อง” (ประพนธ์ เรื่องณรงค์ อ้าวถึงใน พิเชฐ แสงทอง (บรรณาธิการ. 2550 : 58)

เย็นวันหนึ่งแวมายชวนเจ้อุเซ็งไปดูมะโย่งในพิธิสุหนัฒหลานชายกำนัน ระหว่างกลับบ้านทั้งคู่ประสบเข้ากับเหตุการณ์ยิงพ่อค้ารับซื้อยางพารา และต่อมาถูกกำนันตั้งข้อสงสัยว่า เขาทั้งสองเป็นผู้ก่อเหตุ คินนั้นจึงถูกจับไปขังไว้ที่บ้านของกำนันชั่วคราว แวมายเห็นว่าหากอยู่จนสว่างไม่แคล้วต้องถูกตำรวจจับ จึงชวนเจ้อุเซ็งหลบหนีขึ้นภูเขา ไปอาศัยอยู่กับพวกนอกกฎหมายที่มี “เซ็ง ลูกไม้ยาง” เป็นหัวหน้า ต่อมาเซ็งได้มอบหมายให้ทั้งคู่ทำงานชิ้นแรกโดยให้ไปจับครูผู้หญิงในหมู่บ้านมาเรียกค่าไถ่คนละห้าหมื่น โดยทั้งคู่จะได้ค่าเหนื่อยคนละสองหมื่น เจ้อุเซ็งไม่ต้องการรับงานนี้ เพราะเห็นว่าครูเคยสอนตัวเอง ไม่ได้มีฐานะร่ำรวยเหมือนพ่อค้านายทุน แต่ช่วยทำให้คนรู้หนังสือ แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถตัดทวนแวกยได้ จึงตัดสินใจว่าจะทำชั่วคราวนี้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ระหว่างรอเวลาปฏิบัติการ เจ้อุเซ็งกลับไปหาแม่ที่บ้านและได้ทราบข่าวว่า ตำรวจเริ่มรู้แล้วว่ากำนันเป็นคนสังหารพ่อค้ารับซื้อยาง จึงต้องการเข้ามอบตัวแล้วกลับมาอยู่กับแม่ และคิดว่าตัวเองโชคดียังไม่ทันได้กระทำความผิดลงไป แต่เมื่อกลับไปพบกับแวกยและแจ้งข่าวดีให้เขาทราบ แวกยยืนยันว่าเขาเพิ่งไปหากำนันมาและตำรวจยังไม่รู้ตัวมือปืน และบอกด้วยว่าเจ้อุเซ็งถูกแม่สร้างนิทานหลอก ขณะที่เจ้อุเซ็งก็เห็นว่าแวกยถูกกำนันปั่นหัว เขาตัดสินใจที่จะแยกทางกับแวกย ขณะที่แวกยก็พยายามเกลี้ยกล่อมด้วยเงินสองหมื่นและความสุขสบายของแม่และน้องสาว เมื่อเจ้อุเซ็งไม่เอาด้วยจึงถูกแวกยยิงตาย

เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าเด็กหนุ่มคนหนึ่งแม้จะดูเสมือนหนึ่งเป็นคน “หลักลอย” ไม่มีภาระงานหรือสถานะอาชีพที่ชัดเจน หากแต่มีสำนึกรับผิดชอบและความใส่ใจต่อสังคมอย่างมั่นคง ในขณะที่กำนันซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจในท้องถิ่นและเป็นตัวแทนของอำนาจรัฐ กลับกลายเป็นผู้ชักใยอยู่เบื้องหลังความตายและเป็นผู้ร้ายที่แท้จริงเป็นที่ทราบกันว่าสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกตลอดมานั้น นอกจากจะมาจากปฏิบัติการของ “โจรใต้” ที่อาศัยความแตกต่างทางความคิดความเชื่อทางที่เชื่อมโยงอยู่กับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือแล้ว ยังมาจากปฏิบัติการนอกกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐเองจำนวนหนึ่งด้วย

แม้ประพนธ์ เรื่องณรงค์ จะนำเสนอเรื่องราวความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านเรื่องสั้นดังกล่าวไว้เมื่อเกือบสี่สิบปีก่อน แต่ความขัดแย้งในพื้นที่ดังที่เกิดในเรื่องก็ยังเป็น

ประเด็นที่ร่วมสมัยอยู่จนถึงทุกวันนี้ การใส่ร้าย บ้ายสี หรือการตั้งข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอย การเห็นแก่อำิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน ล้วนเป็นเหตุแห่งความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่รู้จักจบสิ้น และอาจเป็นชนวนเหตุที่เข้มข้นชัดเจนมากกว่าความแตกต่างด้านความเชื่อทางศาสนาหรือแนวคิดการแบ่งแยกดินแดนด้วยซ้ำ เจ๊ะอุเซ็งจึงเป็นภาพแทนของหนุ่มมุสลิมที่ไม่ยอมถูกชักจูงไปในแนวทางที่ไม่ถูกต้อง แต่ยืนหยัดด้วยหลักเหตุผล และยึดมั่นในความถูกต้องความกตัญญู และคารวะธรรมที่มีต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ แม้ว่าตัวเองจะต้องตายในท้ายสุดก็ตามที

ภาพของความรุนแรงที่เกิดมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่รักษากฎหมาย แต่มาฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายเสียเอง หรือใช้อำนาจที่มีเกินขอบเขต จึงเป็นภาพที่ถูกฉายชัดในงานของนักเขียนจำนวนมาก เช่น ในเรื่อง “ชะตากรรม” ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ที่ตำรวจจับกุมชายคนหนึ่งมาคุมขังไว้เพียงเพราะ “ความสงสัย” ที่ไม่ทราบชัดว่าเรื่องอะไร ไม่มี “ข้อหา” ไม่มีหลักฐานใด ๆ รองรับการกระทำผิด ทำให้เขาต้องเสียอิสรภาพและขึ้นรถไฟขบวนสุดท้ายของวันนั้นไม่ทัน ชายคนดังกล่าวต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สิน (เงินก้อนสุดท้ายที่ถูกเปลี่ยนเป็นตั๋วโดยสาร) เสียอิสรภาพจากการถูกคุมขัง และเสียโอกาสที่จะเดินทางไปให้ถึงจุดหมายที่ตั้งใจเรื่องราวของคนทีพลาดการเดินทางหรือ “ตกรถไฟ” ลักษณะนี้ เหมือนจะเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นได้รายวัน ดังที่กนกพงศ์นำเสนอผ่านปากคำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หลังจากได้ปล่อยตัวชายต้องสงสัยคนดังกล่าวว่า

“หมายความว่าสื่อโซเชียลอย่างบรรลัยนะลี ถ้าหากไม่ตั้งใจเรื่องที่เกิดขึ้นวันนี้ ว่ามั้ อุบัติเหตุมันเกิดขึ้นได้เสมอ ๆ นั้นแหละ ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอะไรไร้มั้ หากจะมีการเข้าใจผิดเกิดขึ้นบ้าง สื่อคงให้อภัยกรมตำรวจได้อยู่หรอก” (กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. 2542 : 110)

ซึ่งบทสนทนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐนั้น มองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยและพยายามพลิกสถานการณ์โดยมองเชิงบวกว่าการถูกควบคุมตัวไว้ระยะเวลาหนึ่งแล้วต่อมาปล่อยตัวไปนั้น ให้ถือเสียว่าเป็นความโชคดี นอกจากนี้ยังได้ยกเอา “กรมตำรวจ” ขึ้นมาแสดงอำนาจและป้องกันตัวว่าทั้งหมดเป็นการกระทำไปตามหน้าที่ของตน แต่ในทางกลับกันมันก่อให้เกิดความทุกข์และความคับแค้นใจอย่างใหญ่หลวงต่อชายธรรมดา ๆ คนหนึ่งที่ล่าพั้งแค่จะประกอบชีวิตให้ผ่านไปแต่ละวันก็เป็นเรื่องยากลำบากมากอยู่แล้ว ซึ่งพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดความชิงชังรังเกียจและการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐในความรู้สึกของผู้คนที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นไม่จบสิ้น

และเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของความรุนแรงที่รอวันระเบิดต่อไป ดังภาพจิตของคนภาคใต้ที่ได้รับ การยอมรับกันอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งว่า “ไม่รบนาย ไม่หายจน” คำว่า “นาย” ของคนภาคใต้อีกก็คือ ตำรวจ หรือตัวแทนรัฐ / ขนชั้นปกครองที่ใกล้ชิดและให้คุณให้โทษกับชาวบ้านได้มากที่สุด นั้นเอง

ในเรื่อง “วาวแสงแห่งศรัทธา” (เรื่องสั้นรางวัลพานแว่นฟ้า ปี 2548) ของวัชระ สัจจะสารสิน นำเสนอเกี่ยวกับอาจารย์หนุ่มคนหนึ่งที่ต้องการนำทฤษฎีทางรัฐศาสตร์การเมือง การปกครอง ที่ได้ร่ำเรียนมาไปช่วยพ่อบุญเสียดังระดับท้องถิ่นที่บ้านเกิด แต่สุดท้ายไม่ ประสบความสำเร็จ เนื่องจากแพ้วิธีการนอกกติกาของฝ่ายตรงข้าม จนต้องยอมรับกลายเป็น ทฤษฎี อุดมการณ์ กับความเป็นจริงทางสังคมที่ดำรงอยู่นั้นไปด้วยกันไม่ได้คนที่กล้าเล่นนอกเกม นอกกติกา เช่น พุ่มเงินซื้อเสียงได้กว้างขวางกว่าในโค้งสุดท้ายจะเป็นผู้คว้าชัยชนะในการเลือกตั้ง แม้แต่การเลือกตั้งในระดับล่างสุดที่ประกอบด้วยประชากรจำนวนไม่มากนักก็ตาม ภาพที่ “พงศ์จันทร์” อาจารย์หนุ่มพบเห็นในตำบลของเขาจึงกลายเป็นความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตย จากฐานรากสังคม ใช่แต่เท่านั้นยังทำให้ความเป็นเครือญาติขาดสะบั้นลงด้วยข้อหาว่าเห็นเงินไม่ ก็ร้อยสำคัญกว่า

“เขารู้สึกตกใจกับปัญหาข้างต้น โดยเฉพาะความขัดแย้ง ในเครือญาติ ต่อไปหมู่บ้านจะอยู่กันอย่างไร จากความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ขาดเหลืออะไรถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน แต่เมื่อการกระจายอำนาจเริ่มเข้ามา การเมืองเริ่มเกิดขึ้นกับชาวบ้าน การแข่งขันและแยกฝ่ายยิ่งสูงขึ้น ความสัมพันธ์ แบบเครือญาติถูกกัดกร่อนลงไปเรื่อย ๆ เกิดความบ่มเพาะความสัมพันธ์ แบบใหม่ที่วางอยู่บนผลประโยชน์และอำนาจต่อรอง การกระจายอำนาจ เล็กกลายเป็นเครื่องมือกระจายความรุนแรงและความขัดแย้งลงสู่ท้องถิ่น แทนที่จะกระจายอำนาจอำนาจให้ชาวบ้านได้ปกครองตัวเอง” (วัชระ สัจจะสารสิน. 2551 : 164 - 165)

ในมุมมองของชาวบ้านกลุ่มหนึ่งผ่านสายตาของนักเขียนไม่ได้มองการกระจายอำนาจ การปกครองลงสู่ท้องถิ่นในเชิงบวก หรือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดบรรยากาศที่เรียกว่าประชาธิปไตย ที่แท้จริงตามแนวคิดทฤษฎีที่อ้างอิงกันมา แต่ด้านกลับของมันนอกจากจะไม่สามารถสถาปนา วัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ดึงตามความคาดหวังได้แล้ว การพยายามเดินไปสู่แนวทางดังกล่าว มีผลข้างเคียงเป็นการทำลายระบบคุณค่าแบบเดิมลงด้วย เช่น ความเป็นเครือญาติ ความสามัคคี

ของผู้คนในหมู่บ้านหรือชุมชน บานปลายกลายมาเป็นความแตกหักรุนแรงระหว่างผู้สังกัดขั้วการเมืองที่แตกต่าง กล่าวได้ว่าสาเหตุอย่างหนึ่งที่นำไปสู่สถานการณ์ที่กล่าวมาก็คือ การมุ่งเอาชนะกันในสนามการเลือกตั้งโดยไม่สนใจกฎหมายหรือกติกาใด ๆ นั่นเอง อย่างไรก็ตามแม้วัชระจะสะท้อนภาพความจริงในทางร้าย แต่ในท้ายที่สุดก็ยังคงเต็มไปด้วยความหวัง และมองโลกในแง่ดี โดยสะท้อนความรู้สึกนึกคิดผ่าน “พงศ์จันทร์” ตัวละครหลักกว่าเรื่องทุกเรื่องมีสองด้านเสมอ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และเป็นความพยายามในการสร้างสรรค์คุณค่าแบบใหม่ในสังคม บางทีอาจต้องยอมเจ็บปวดเพราะต้องแลกกับการต้องสูญเสียคุณค่าดั้งเดิมในสังคมไปบ้าง

“ทำอย่างไรเล่า? ถึงจะนำพาคุณค่าทั้งสองด้านเดินเคียงคู่กันไปอย่างสันติ เขาคาดหวังเสมอว่าทุกอย่างจะคลี่คลายโดยตัวมันเอง และเมื่อนั้นประโยชน์โภชนผลก็จะเกิดกับท้องถิ่นและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง เขาคิดว่าเราคงไม่หวังพึ่งอิศวินที่โหดมาช่วย หากแต่ชาวบ้านนั้นแหละที่ต้องช่วยประคับประคองไป” (วัชระ สัจจะสารสิน. 2554 : 165)

นอกจากการแข่งขันในสนามการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่ทำหายเรื่องความยึดมั่นในระเบียบแบบแผนหรือกฎหมายของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปที่ต้องเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานตามปกติก็มีสถานการณ์จำนวนมากที่ใช้เป็นบททดสอบความเป็นผู้ยึดหลักการความถูกต้องดีงาม ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น “ผู้ละเมิด” ของ ไพชญ ภูวเชษฐ์ (2553) ซึ่งเป็นเรื่องของไตง่เครื่องหนึ่งที่ต้องรักษาภูของเรือ ภูของเรือมีอยู่ว่าระหว่างออกหาปลาห้ามทุกคนทำปลาเค็มเพื่อส่งบ้านหรือเอาไปขายบนบก ต่อมาลูกเรือฟ้องว่า พ่อตาของไตง่ซึ่งอยู่ในเรือลำดังกล่าวด้วยเป็นผู้ละเมิดภูนั้นเสียเอง ระหว่างฉันทาคติที่มีต่อพ่อตาซึ่งเป็นความลำเอียงเฉพาะตัว กับการรักษาภูหรือหลักการเพื่อส่วนรวม จึงเกิดการต่อสู้กันอยู่ภายในจิตใจ เขาอาจจำเป็นต้องเลือกลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนแม้ผู้นั้นจะเป็นพ่อตาซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิดเขาเองก็ตาม

เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม (dilemma) เราทุกคนมักจะถูกทดสอบให้ต้องเลือกแบบใดแบบหนึ่ง การเลือกรักษาภูเอาไว้สะท้อนการให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม ยึดความถูกต้องหรือหลักการเหนือความชอบรักชอบหรือซังอันเป็นเรื่องส่วนตัว เรือประมงซึ่งต้องออกหาปลาอยู่ในทะเลหลายวัน ลูกเรือทุกคนจะต้องยึดกฎเกณฑ์กติกาที่ได้ตกลงกันไว้อย่างมั่นคง มิเช่นนั้นก็จะเกิดความวุ่นวายโกลาหล หรืออาจถึงขั้น

เรือต้องล่มอับปางลงก่อนเวลาอันควร จากเรื่องสั้นดังกล่าวทำให้สามารถตีความได้ว่า สังคมไทยก็ไม่ได้แตกต่างจากเรือลำดังกล่าวที่จะต้องยึดโยงกันไว้ด้วยกฎเกณฑ์กติกาชุดหนึ่งเพื่อประคับประคองมวลสมาชิกไปให้ถึงซึ่งฝั่งฝันและประโยชน์สุขร่วมกันในท้ายที่สุด

นอกจากนักเขียนจะนำเสนอภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายระเบียบทางสังคมต่าง ๆ ที่ถูกออกแบบไว้เพื่อความสงบสุขร่วมกันแล้ว นักเขียนจำนวนหนึ่งยังสะท้อนภาพความย่อหย่อนในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ เช่นเรื่องสั้น “นวกภูมิ” ของ วรภ วรภา (2526) ก็นำเสนอภาพสังคมสงฆ์ ผ่านมุมมองของพระบวชใหม่รูปหนึ่งซึ่งตั้งคำถามวิพากษ์วิจารณ์ การจัดสอบนวกภูมิเพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับพระวินัย หัวข้อธรรมต่าง ๆ สำหรับพระที่บวชใหม่ พระวินัยแม้จะเห็นว่าพระควรเรียนรู้ธรรมวินัย แต่ก็ไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการเข้าสนามสอบ เพราะเห็นว่าการสอบนำพระไปสู่การหลงในลาภยศ ชื่อเสียงต่าง ๆ การสอบเป็นเพียงวิธีการแสดงให้คนอื่นเห็นว่ามีความรู้ แต่ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้ตามสิ่งที่เรียนรู้

“พระกินข้าวชาวบ้าน อยู่ในวัดที่เกิดจากน้ำแรงชาวบ้าน ชาวบ้านทำเพื่อให้พระปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ แล้วพระละเคยทำอะไรให้กับส่วนรวมบ้าง ไม่ต้องถึงกับกระโจนเข้าไปช่วยแก้ปัญหาชีวิตให้เขาหรอก เอาแค่ปฏิบัติตนให้ถูกต้องก็แล้วกัน แต่การไปสอบนี้มันเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน ไม่ได้ช่วยเหลืออะไรส่วนรวมเลยสักนิด...” (วรภ วรภา, 2548 : 182)

แต่ในที่สุดพระวินัยก็ต้องเข้าสนามสอบอย่างขัดไม่ได้ เมื่อเข้าสอบพระวินัยก็เห็นพฤติกรรมการทุจริตในการสอบหลายอย่างทั้งการพูดคุยสอบถามคำตอบกัน การเปิดหนังสือขึ้นมาลอก บางรูปที่เครียด ๆ ก็ควักบุหรี่ยื่นมาจุดสูบพ่นควันฟุ้ง พระที่เป็นกรรมการคุมสอบก็เดินผ่านไปมาไม่ได้จัดการอะไรทั้งสิ้น และพระอาวุโสที่ทำหน้าที่คุมสอบเองก็ตั้งหูหรืออกมาสูบเช่นเดียวกัน ขณะที่ญาติโยมนำข้าวปลาอาหารจำนวนมากมาถวายด้วยศรัทธา

“การสอบทำให้เกิดความเครียดขึ้นมา สำหรับคนสูบบุหรี่หรืออาจจะ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยผ่อนคลายได้บ้างอย่างน้อยก็ด้านความรู้สึก แต่ทำไม่ได้ ไม่มีธรรมเนียมที่เห็นเขาให้สูบบุหรี่กันในขณะสอบ อยากรู้ว่าแต่งการพระที่ต้องเข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัยเลย แม้แต่ชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เขาก็ยังไม่ทำ...” (วรภ วรภา, หน้า 182)

เรื่องสั้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าใน “สังฆะ” หรือสังคมสงฆ์ซึ่งว่าตามหลักการแล้วเสมือนเป็นสิ่งอุดมคติประชาธิปไตยในแบบพุทธ ที่ควรจะเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระธรรมวินัย หรือกฎกติกามากที่สุด ก็ไม่อาจเป็นที่พึ่งที่หวังหรือเป็นต้นแบบที่ติงามได้ พระสงฆ์จำนวนมากยังมีวัตรปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปจากพระธรรมวินัย รับเอาค่านิยมแบบชาวบ้านเข้าไปแปดเปื้อนปะปน จนสูญเสียหลักการที่ติงาม การกระทำทุจริตในการสอบวัดความรู้ธรรมะของพระสงฆ์ จึงเป็นความย้อนแย้งในสถานะและพฤติกรรมที่นักเขียนนำมาตีแผ่เพื่อให้ได้ตระหนักและแก้ไข หรือในเรื่องสั้น “เพื่อนบุญ” ของ ไพฑูรย์ ชาญญา (2526) ซึ่งนำเสนอเรื่องของพระภิกษุสองรูปที่จำพรรษาอยู่ในวัดเดียวกัน รูปหนึ่งเป็นระดับพระอาจารย์เจ้าอาวาส อีกรูปเป็นหลวงตาอดีตชี้เหล่า นักเลงการพนัน ซึ่งได้มาบวชก็เพราะการขอบิณฑบาตของเพื่อนพระรูปแรก ทำให้สามารถละทิ้งพฤติกรรมเดิม ๆ กลายเป็นพระที่สงบสำรวมและมีจิตอันเปี่ยมด้วยเมตตา ต่อมาหลวงตาได้พบเห็นวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์เจ้าอาวาสที่ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธาหลายอย่าง กิตติศัพท์เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ชักนำญาติโยมจำนวนมากให้มาหา พระอาจารย์ทำการค้าอยู่กับความมั่งงายของคน จนสามารถสะสมวัตถุอันวยความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก นับวันจะยิ่งห่างไกลโลกแห่งสมณะขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งเป็นสาเหตุให้ถูกฆ่าตายเพื่อปล้นชิงทรัพย์สินเหล่านั้นไปในคืนหนึ่ง

ในความคิดคำนึงของหลวงตาซึ่งมองพฤติกรรมของพระอาจารย์ด้วยความสลดสังเวช นั้น พระสงฆ์ควรเป็นอยู่โดยเอื้อเพื่อต่อพระวินัย มุ่งปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายอุดมคติของความ เป็นพระ และควรเสมอกันด้วยพระวินัย ซึ่งนั่นก็คืออยู่ภายใต้กฎเกณฑ์กติกาเดียวกัน เน้นการขัดเกลาตัวเองให้โปร่งเบา สมถะสันโดษมากที่สุด ไม่ใช่การสะสมสมพอกพูนด้วยอามิสหรือความสะดวกสบาย ซึ่งแนวทางเช่นนี้ถือเป็นข้อตกลงหรือพันธสัญญาที่มีต่อชาวบ้านหรือศรัทธาสาธุชนที่ไม่อาจละเมิดหรือปฏิบัติให้เบี่ยงเบนผิดเพี้ยนไปนั่นเอง

ดังได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่าตัวบทของเรื่องสั้นสะท้อนการตระหนักและให้ความสำคัญต่อการรักษากฎหมายและไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นใช้และยอมรับร่วมกันในสังคม แม้ระบอบประชาธิปไตยจะให้หลักประกันเรื่องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล แต่การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องมีความเสมอภาคกันในแง่ที่ต้องปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระบบระเบียบทางสังคมเสมอ

อย่างไรก็ตามยังมีเรื่องสั้นบางเรื่องที่ทำหน้าที่วิพากษ์ตัวบทกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า ในบางลักษณะกฎหมายไม่ได้ทำหน้าที่ในการระงับยับยั้งความรุนแรงหรือความสุขสงบที่แท้จริงในสังคม แต่กลายเป็นสิ่งที่เอื้อหรือก่อให้เกิดความรุนแรงหรือความไม่สงบนั้นเสียเอง ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น “ฆาตกร” (พิมพ์ครั้งแรกสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

30 มิ.ย.- 6 ก.ค. 2534) ของ วิมล ไทรนิ่มนวล และคนอื่น ๆ (2535) ที่นำเสนอเรื่องราวของนักโทษคนหนึ่งที่ได้รับโทษสูงสุดตามกฎหมายคือการประหารชีวิต เรื่องสั้นดังกล่าวนำเสนอภาวะย่อนแอ้งของสังคมและผู้คนว่า ในขณะที่ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนการประหารชีวิตโดยเห็นว่าเป็นโทษที่สาสมกับการกระทำผิดฐานฆ่าผู้อื่น แต่การลงโทษด้วยการประหารชีวิตก็เป็นการฆ่าผู้อื่นเช่นเดียวกัน ผิดแผกกันตรงที่การประหารชีวิตเป็นความรุนแรงที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นความรุนแรง ที่กระทำโดยสังคมหรือผ่านมติมหาชนดังที่ผู้เขียนแสดงผ่านความรู้สึกนึกคิดของตัวละครอย่างตรงไปตรงมาตอนหนึ่งว่า

“เขาเห็นภาพผู้คุมนำอาหารมือสุดท้ายมาให้ฆาตกรกิน แล้วสงสัยว่าฆาตกรจะกินลงหรือไม่ หรือหากจะกินลงก็จะมีประโยชน์อันใดอีก ในเมื่อมีเวลาไม่พอที่อาหารจะย่อยด้วยซ้ำก็จะต้องกำจัดดอกไม้รูปเทียนเข้าสู่หลักประหาร อย่างมากก็แค่เป็นการแสดงเรื่องความเมตตากรุณา (ปลอม ๆ) ของกระบวนการยุติธรรมและศีลธรรม (ที่ไม่มีจริง) เท่านั้น จากนั้นจะมีพระมาเทศน์ให้สำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่ฆาตกรได้กระทำไป แต่จะมีใครรู้บ้างว่า ความจริงแล้วเขาสำนึกหรือเปล่า (แม้ว่าทำที่อาจจะแสดงว่าสำนึก) เขาอาจถ่มน้ำลายและเหยียดหยามผู้คนอยู่ในใจก็ได้ เพราะตอนที่เขาถูกจับได้ เขาได้ทำให้ยิงเป้า นั่นก็คือฆ่าเขาเหมือนที่เขาฆ่าคนอื่นมาแล้วต่างกันแต่ว่า เขาฆ่าคนอื่นด้วยน้ำมือตัวเอง แต่เมื่อเขาถูกฆ่าบ้าง กลับมีฝูงชนหือมา นับมือไม่ถ้วนฆ่าเขาในนามผู้มีศีลธรรม ขณะเดียวกันกระบวนการทางกฎหมายก็รุมฆ่าเขาเช่นกัน ตั้งแต่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ในนามผู้พิทักษ์ความยุติธรรมและศีลธรรมของสังคม โดยยื่นมือเพฆฆาตเป็นผู้ลั่นกระสุนปืน นั้นย่อมหยาความว่า เขาได้เห็นแล้วว่าทุกคนล้วนเป็นฆาตกรด้วยกันทั้งนั้น ผกกันที่เขาเป็นฆาตกรปัจเจกชน (กฎหมายไม่ยอมรับ) แต่คนอื่นเป็นฆาตกรในฐานะมติมหาชน ในฐานะกระบวนการยุติธรรม ในฐานะสถาบัน และการฆาตกรรมเขานั้นเป็นระบบแบบแผน - แบบแผนฆาตกรรม!” (วิมล ไทรนิ่มนวล. 2535 : 14 - 15)

การมีภราดรภาพ : เครื่องมือสลายความแตกต่างเพื่อความสุขสงบในสังคม

นอกเหนือจากการเคารพในกฎเกณฑ์กติกาและปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว จิตวิญญาณประชาธิปไตยที่เป็นเสาหลักสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การมีภราดรภาพ กล่าวคือ การคิดและ

วางใจรวมถึงปฏิบัติต่อกันฉันท์พี่น้อง ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นคนชนชาติ ชนชั้น สีผิว ศาสนา หรือ ภาษาใดก็ตาม ก็ให้ถือว่าเป็นพี่น้องมนุษยชาติเพื่อนร่วมโลก ที่จะต้องถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่หมิ่นแคลน ศักดิ์ศรี รังเกียจเหยียดหยาม ทารุณกรรม ทำลาย มีเรื่องสั้นจำนวนมากที่สะท้อนเนื้อหาที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าว เช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้น “เรือยวน” (2522) ของจำลอง ฝั่งชลจิตร ที่เล่าถึงชีวิตชายชราชาวประมงในวันปลดระวาง กับวิถีของลูกทะเลรุ่นใหม่ที่ย้ายถิ่นไปจากเดิม จากการล่าหาปลาหรือสัตว์ในทะเล การเป็นไล่ล่าเสาะหาเรือยวนเพื่อปล้นทรัพย์สินเรือสัญชาติเวียดนามที่อัดแน่นไปด้วยผู้ลี้ภัยความไม่สงบภายในประเทศมาขึ้นฝั่งแบบหนีร้อนมาพึ่งเย็นที่ประเทศไทย ผู้ลี้ภัยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเศรษฐีมีเงินและผู้ดี ชาวประมงรุ่นหนุ่มจะออกปล้นสะดมภักวาดเอาทรัพย์สินและข่มขืนสาวยวนอย่างไร้มนุษยธรรม ชายชราเองแม้จะอยู่ในวัยที่ปลดระวางตัวเองลงแล้ว แต่ก็อดล้นประมงรุ่นหนุ่มให้กลับมาพร้อมกำไรจากการออกเรืออยู่เสมอ ๆ และวันหนึ่งชายชราที่ไปพบศพหญิงสาวชาวยวนถูกคลื่นซัดมาเกยฝั่ง แทนที่เขาจะเกิดความรู้สึกสลดสังเวชในชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์ กลับพยายามสำรวจไปทั่วร่างกายของเธอ เพื่อดูว่ามีทรัพย์สิน เช่น สร้อยข้อมือ สร้อยคอ หรือแหวน ติดมาบ้างหรือไม่ เมื่อไม่เห็นมีทรัพย์สินใดให้ถกฉวยเอาได้จึงตัดสินใจใช้มีดกรีดลงไปท้องผ่าลงไปบนซากบวมอืด ความหาจนพบสร้อย แหวน เพชรพลอยอันมีค่าที่เธอกลืนเข้าไปก่อนเสียชีวิต และหลังจากวันนั้นทุก ๆ เข้าแกจะต้องรีบตื่นขึ้นมาเพื่อหวังจะได้ลาภลอยเช่นนี้อีกเรื่อย ๆ

ผู้เขียนได้เปลื้องเปลือยพฤติกรรมของมนุษย์ที่กระทำต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันต่างชาติพันธุอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม กระทำทารุณกรรมซ้ำเติมในภาวะที่อีกฝ่ายประสบชะตากรรมและต้องการความช่วยเหลือ แม้ประมงชราจะอยู่ในวัยปลดระวางไม่อาจออกไปตามล่าหาขุมทรัพย์จากเรือยวนเหมือนพวกหนุ่ม ๆ แต่ก็คอยเอาใจช่วย หรือสนับสนุนพฤติกรรมดังกล่าว เพราะเห็นแก่ประโยชน์ว่ามันทำเงินได้ดีเมื่อเทียบกับการออกเรือหาปูปลาที่ผ่านมา จึงเป็นภาพของคนล่าคนหรือคนกินคนที่ชวนสลดสังเวชยิ่งนัก แม้ตายกลายเป็นซากศพลอยน้ำมาก็ไม่พ้นที่จะถูกกระทำ

นอกจากนี้ ในเรื่องสั้น “เส้นทางไปสู่เสรีภาพ” (2522) จำลอง ฝั่งชลจิตร ยังคงติดตามชะตากรรมของชาวเวียดนามพลัดถิ่นโดยเล่าถึงชีวิตของทม ธิ บินห์ สาวเวียดนามซึ่งลี้ภัยมาอาศัยในค่ายอพยพประเทศไทย แต่ละคืนวันที่ผ่านไปเธอเฝฝืนและรอคอยเสรีภาพ การปลดปล่อยตนเองออกจากเคราะห์กรรม เธออยากไปให้พ้นจากค่ายอพยพซึ่งเสมือนหนึ่งค่ายกักกันที่สุดจึงยอมขายตัวเพื่อแผ้วถางทางไปสู่เสรีภาพที่วาดหวังนั้นคือการได้ออกจากประเทศไทยไปอยู่ในประเทศที่สาม และโดยทั่วไปการมีชื่อเป็นผู้อพยพก่อนหรือหลังนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนทองคำหรือเพชรเรือนแสนที่บางคนแอบซ่อนไว้ในของลับ หรือกลืนเอาไว้ในท้อง หน่วงเอาไว้เพื่อหวังจะนำไปใช้ในดินแดนแห่งเสรีภาพ ทิม ธิ บินห์เหลือตัวคนเดียวและมีร่างกายเป็นทรัพย์สิน

จึงยอมออกจากค่ายไปกับรถเก๋งติดแอร์ ไปตากอากาศ ไปค้างคืนกับใครก็ได้ที่ใหญ่และมีอำนาจพอที่จะนำเธอออกไปจากค่ายกักกันหรืออ้างตัวว่าสามารถจัดหาตัวอพยพให้เธอได้ เธอยอมทำสิ่งเหล่านี้ลงไปด้วยดวงใจเจ็บช้ำกล้ำกลืน และต้องนอนร้องไห้อยู่บ่อย ๆ ในชะตากรรมของตนเอง ก่อนหน้านั้นเมื่อครั้งอยู่เวียตนาม ทิม ธิ บินท์เคยดูหมิ่นเหยียดหยามหญิงโสเภณีย่านธุรกิจไนไฮ่ง่อนมาก่อนว่าเธอเหล่านั้นเป็นผู้หญิงชั้นต่ำ สกปรก ไร้การศึกษาและขาดสมบัติผู้ดี แต่วันนี้เธอกลับมีวิถีเช่นนั้นเสียเอง สถานการณ์ชีวิตที่พลิกผันไปทำให้เธอรู้สึกสะเทือนใจ และเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์ที่เคยถูกเหยียดหยามเพราะชนชั้น สถานะ หน้าที่การงานที่แตกต่างมากขึ้น อย่างน้อยก็เริ่มต้นที่จะมองอย่างเข้าใจในข้อจำกัด หรือเห็นแรงจูงใจในการเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ และเคารพในการตัดสินใจหรือวิถีของคนอื่นมากขึ้น

ขณะที่เรื่องสั้น “คล้ายว่าเริ่มจากฝน” ของ จเด็จ กำจรเดช (2554) เรื่องของจริง เด็กไทยกับฮะตู เด็กชาวพม่าชาวพม่าซึ่งเป็นเพื่อนร่วมเรียนกัน ความสัมพันธ์ตอนเริ่มต้นไม่ค่อยจะดีนักเนื่องจากนักเรียนไทย / คนไทยเกลียดชังคนพม่าเข้ากระดูกดำ จากการบ่มเพาะผ่านประวัติศาสตร์ชาตินิยม ต่อมาความรู้สึกนั้นก็เปลี่ยนไป กลายเป็นความรักใคร่นับถือกันจากเหตุการณ์สะเทือนใจที่เกิดขึ้นในตอนท้าย ๆ เรื่อง ซึ่งสะท้อนการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าคนไทย คนพม่า พลัดแผ่นดินล้วนมีชะตากรรมที่รันทดหดหู่เหมือนกัน จนไม่เห็นความจำเป็นใด ๆ ที่จะซ้ำเติมให้ย่ำแย่หนักลงไปอีก ในแง่ดังกล่าวจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่สะท้อนผ่านเรื่องสั้นนี้ จึงวางอยู่บนรากฐานของแนวคิดมนุษยนิยมไม่ใช่ชาตินิยมแบบบ้าคลั่งตามที่ถูกปลูกฝังมาจากรุ่นสู่รุ่น

ไม่เพียงแต่เรื่องสั้นที่กระตุ้นให้ได้สำรวจตรวจสอบการปฏิบัติต่อคนชนชาติอื่นอย่างเวียตนามหรือพม่าด้วยสำนึกเชิงมนุษยธรรม ดังที่ได้นำเสนอมาเท่านั้น แม้ในสังคมไทยเองก็มีกำแพงอคติทางฐานะ ชนชั้น ความคิดความเชื่อที่แตกต่างขวางกั้นหรือเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอยู่จำนวนมาก ดังเรื่องสั้น “ตีเดาะ อาเดะ ตีเดาะ” ของ วรภ วรรภา (2548) ที่นำเสนอเรื่องครูไทยพุทธไปสอนหนังสือในชุมชนของคนไทยมุสลิม และจำเป็นต้องฝากลูกไว้กับตายายที่เป็นมุสลิมช่วยเลี้ยง เขาจะรู้สึกขุ่นเคืองใจทุกครั้งที่ตายายกล่อมลูกเขาด้วยเพลงกล่อมเด็กของชาวมุสลิม เพราะกลัวว่าลูกจะค่อยซึมซับและห่างจากวิถีพุทธ แต่ก็ด้วยความจำเป็นและไม่มีทางเลือก จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อลูกเขาล้มป่วยลง ต้องนำตัวลงเรือไปส่งโรงพยาบาลเป็นการด่วน แต่เนื่องจากเป็นช่วงน้ำลงทำให้เรือติดเลนโคลนออกนํ้าลึกไม่ได้ จนได้สองตายายชรามาช่วยเข็นเรือ เหตุการณ์นี้ทำให้เขาได้ประจักษ์แจ้งถึงความรักอันบริสุทธิ์ที่สองตายายมีต่อลูกชายของเขาซึ่งความรักที่ว่าอยู่เหนือความเชื่อหรือวัฒนธรรมทางศาสนาที่เขาเองตั้งแง่รังเกียจด้วยซ้ำ

นอกจากความแตกต่างทางด้านศาสนาแล้ว ความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางการเมืองก็เป็นชนวนเหตุที่ทำให้เกิดความบาดหมางขึ้นในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับครอบครัว

ตั้งเรื่องสั้น “ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พันหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)” ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร (2554) ซึ่งสื่อความหมายว่า แม้จะเกิดสงครามระหว่างสี่เสือหรือความคิดเห็นที่แตกต่างทางการเมือง ในครอบครัว แต่การที่ครอบครัวตามท้องเรื่องสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกไว้ได้ ไม่ทำให้ความแตกต่างต้องกลายเป็นความแตกแยก เกลียดชัง หรือทำร้ายกัน เพราะความเชื่อต่างนั้น ก็ด้วยเนื่องมาจากลึก ๆ แล้วความรู้สึกว่า ความเป็นแม่ ความเป็นลูก ความเป็นน้องชาย ย่อมอยู่เหนือความคิดเห็นที่แตกต่างกันในนามของกลุ่มชั่วทางการเมือง ซึ่งสะท้อนลักษณะการมีคารวะธรรมต่อกัน รวมถึงการยึดถือระบบคุณค่าอันหลากหลาย ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งสุดโต่งตายตัวจนไม่สามารถมองเห็นแง่มุมด้านอื่นหรือสถานะด้านอื่น ๆ ของผู้คนรอบข้าง

ส่วนเรื่อง “หมู่บ้านรถไฟ” (2520) ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ (2547) ก็สะท้อนให้เห็นถึงความห่างเหินของเพื่อนรักสองคนที่มีความแตกต่างกันทางชนชั้น โดยชัชรินทร์เล่าถึงชีวิตของเบิ่ง ลูกพนักงานการรถไฟ ซึ่งพ่อของเขาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตขณะปฏิบัติหน้าที่ต่อข้อขบวนรถ ตั้งแต่เขายังไม่ประสีประสา กับ “ผม” ซึ่งเป็นเพื่อนเล่นกันสมัยวัยเยาว์ ลูกพนักงานการรถไฟ เหมือนกันแต่พ่อเป็นหัวหน้าของพ่อเบิ่งอีกทีหนึ่ง หลังจาก “ผม” ย้ายตามพ่อไปอยู่ที่อื่นและต่อมามีโอกาสสำราญที่กรุงเทพฯ เมื่อกลับมาเยี่ยมถิ่นเก่าอีกครั้ง และได้พบเบิ่งเพื่อนเก่าซึ่งบัดนี้เมีย ลูก และกลายเป็นคนของการรถไฟเหมือนพ่อของเขา การกลับมาเจอกันอีกครั้งของเพื่อนเก่าสองคนครั้งนี้กลับดูแปลกประหลาดออกไป อาจด้วยวินัยที่เติบโตใหญ่ขึ้น หรือ ความรู้สึกต่อ “สถานะ” บางอย่างที่แตกต่างกัน เบิ่งดูอ่อนน้อมมากขึ้น ไม่ยอมนั่งในระดับเดียวกับ “ผม” และแสดงอัธยาศัยไมตรีที่ดีเป็นอย่างมาก

“อันที่จริงผมก็ซัด ๆ เซิน ๆ อยู่บ้าง เพราะว่ากันไปแล้ว แต่ก่อนนี้ ไร่เบิ่งก็มีฐานะเท่าผม พ่อมันกับพ่อผมทำงานในตำแหน่งใกล้ ๆ กัน ถึงพ่อมันจะเป็นลูกน้องพ่อผม แต่ฐานะทางการเงินของมันก็ไม่ได้ด้อยไปกว่าผมเลย มันเคยเป็นเจ้ามือให้ผม เคยต่อยกับผมอย่างไม่เกรงกลัว ขณะที่ผมยังคิดไม่ออกว่าทำไม อะไรเป็นเหตุให้คนที่มาจากที่เดียวกัน มีความเป็นอยู่คล้ายกัน จึงไม่เท่าเทียมกัน ผมก็นั่งยี่ดอกและพูดจาธรรมดามีอะไรบางอย่างที่ทำให้ผมอยากโผล่เข้ากอดมันในฐานะเพื่อนรักกันมาก่อน แต่ก็มีความอย่างที่ยกกันไว้ ผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่าอะไร จำได้ว่าตอนนั้นคิดว่าอาจเป็นเพราะมันนั่งต่ำกว่าผมเท่านั้น ทำให้ไม่สะดวกที่ผมจะกระโดดเข้าไปกอดมันให้หน้าใจ...” (ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. 2547 : 61)

ความรู้สึกห่างเหินไม่แนบสนิหะระหว่างเพื่อนเก่าที่ “ผม” เรียกว่าเกิดจาก “อะไรบางอย่างนั้น” คงไม่ใช่อะไรอื่น หากแต่สำนึกด้านชนชั้นที่ “ผม” ถูกกล่อมเกลารหรือซบตัวผ่านระบบการศึกษา และวิถีแบบคนกรุงจนไม่อาจคืนกลับเป็นหนึ่งเดียวกับรากเหง้าเดิมนั่นเอง ดังที่ “ผม” ตัดสินใจที่จะพักในโรงแรมมากกว่าบ้านของเป็งหรือหลังใดหลังหนึ่งในชุมชน หรือการปฏิเสธที่จะร่วมกินเหล้ากินข้าวกับเป็งตามคำเชื้อเชิญเมื่อนึกถึงรายการอาหาร แต่เลี้ยงไปกินเหล้าที่ร้านริมทะเลกับกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นลูกเศรษฐีที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยเหลียวมอง “ผม” มาก่อน สุดท้ายชะตากรรมของเป็งก็ย่ำแย่รอยเดิมกับพ่อ เขาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตขณะลูกของเขาวิ่งเล่นไม่ประสีประสา “ผม” รู้สึกว่าภาพเหล่านี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตกับเป็ง เมื่อเห็นการอุปถัมภ์ของคนสองรุ่นเช่นนี้ และคงจะเป็นรุ่นลูกของเป็งต่อไปด้วย “ผม” จึงเกิดความรู้สึกสะเทือนใจและประจักษ์แจ้งต่อชะตาชีวิตของคนอย่างเป็ง

“ที่จริงมันไม่ตาย คุณเห็นลูกเล็ก ๆ สองคนของมันไหม คุณเห็นเมียของมันไหม คุณเห็นวันข้างหน้าหรือไม่ ใช่ไม่มีใครเห็น แล้วเด็กสองคนจะไปอยู่ที่ไหน มันยังไม่จบหรอก ผมรู้ว่ามันยังไม่จบ มันจะเกิดขึ้น เรื่อย ๆ เพราะคนตัวเล็ก ๆ มันไม่มีคุณค่า” (หน้า 63)

เช่นเดียวกับเรื่อง “ผู้ให้กำเนิด” ของจำลอง ฝั่งชลจิตร (2523) “ผม” ซึ่งเป็นตัวละครเอกก็สามารถปรับเปลี่ยนท่าทีและความรู้สึกต่อผู้อื่น (หญิงขายบริการทางเพศ) ที่ดูต่ำต้อยน่าหมิ่นแคลนในสายตาของคนทั่วไปให้สูงส่งขึ้นเพราะความนึกคิดที่เชื่อมโยงมาถึงตนเองได้ ในที่สุดทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจตามมา

“ผมสำรวจไปทั่วเรือนร่าง หน้าอกขาวล่อทั้งสองข้างตึงเต่งและแข็งขัน เธอเบียดกายก้มหน้า น้ำตาหล่นผะละลงบนผ้าปูเตียง ผมจึงพลิกให้เธอนอนหงายแล้วโถมทาบ ผมลิ้นอารมณ์สนุก เมื่อน้ำนมจากสองเต้าของเธอพุ่งออกมาารากับน้ำฟู ผมบีบมัน เบา ๆ พอคลายมือออก สายน้ำสีขาวบริสุทธิ์ก็ค่อย ๆ ลดลงรวดมือจนเหนียว ผมปล่อยให้มันไหลลงอาบเนินแม่ทั้งสองข้าง เธอเบียดกายเมื่อผมรื้อร่าง

“คุณกลับบ้านเถอะ” ผมบอกพร้อมกับยื่นเงินให้เธอ “นี่เงิน ผมให้คุณ หากมันใจ คินฟุ้งนี้คุณมามีอีกที แต่อย่าให้ตึกนัก ผมจะหาเงินให้คุณโดยไม่คิดค่าแรงสักครึ่ง คินนี้กลับไปก่อน” (หน้า 96 - 97)

สถานการณ์พลิกผันท้ายเรื่องนี้ก็เช่นกันทำให้ชายหนุ่มเปลี่ยนความรู้สึกและมุมมองต่อผู้หญิงคนหนึ่งในฐานะที่เป็น “วัตถุทางเพศ” มารู้สึกต่อเธอในฐานะที่เป็น “แม่” ผู้ให้กำเนิดที่ยอมเสียสละทำทุกวิถีทางเพื่อเลี้ยงลูกให้เติบโต จำลอง ฝั่งชลจิตร ได้เทียบเคียงความรู้สึกให้ “ผม” ในเรื่องนี้ถึงแม่ของตนเองที่ต่างจังหวัดซึ่งต้องหาปลาขายส่งน่อง ๆ เรียนด้วยความลำบาก แต่แม่ก็สู้ชีวิตเป็นอย่างมาก หาปลาสู้กับทุกคนอื่นอย่างไม่ย่อท้อ เหตุตั้งนั้นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องตัดสินใจขายตัวเพื่อหาเงินไปเลี้ยงลูกจึงกลับมาอยู่เหนืออารมณ์ความต้องการทางเพศได้ในที่สุด

นอกจากเรื่องสั้นในลักษณะสนับสนุนการวางท่าที่ต่อกันฉันทมิตร และความรู้สึกเป็นญาติพี่น้องดังกล่าวมาแล้ว จำลอง ฝั่งชลจิตร ยังนำเสนอภาพด้านกลับของสังคมที่ขาดภราดรภาพไว้ด้วย เช่น เรื่อง “สิ่งซึ่งเหลือจากพ่อ” ซึ่งเป็นภาพของสังคมชนบทที่ไม่ได้มีความสุขสวยงามอย่างที่อาจคิดนึก แต่เต็มไปด้วยการใช้เล่ห์เหลี่ยม การเอาเปรียบ และการหาอยู่หากินบนความทุกข์ความเดือดร้อนของคนอื่นตลอดเวลา เมื่อพ่อของ “วร” ได้เสียชีวิตลง ซึ่งตามธรรมเนียมจะวางศพไว้หลายวันเพื่อรอให้ลูกหลานญาติพี่น้องมาร่วมแสดงความอาลัยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ในระหว่างงาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน คนในชุมชนจะมาช่วยคนละไม้คนละมือ เจ้าภาพจะต้องจัดเตรียมเหล้ายา ล้มหม่มล้มวัวเพื่อนำมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงคนช่วยงานและคนที่มาร่วมงานศพ อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนหนึ่งก็รอฉวยโอกาสหาประโยชน์จากงานศพในหลากหลายรูปแบบวิธีการ พอล้มวัวเพิ่มตัวหนึ่งก็มีเพื่อนบ้านเข้ามาแสดงตัวมีส่วนร่วมทำงานศพเพิ่มขึ้นเพื่อหาเรื่องมาตีหมิ่นฟรี จน “วร” รู้สึกคล้ายกับว่า “เปรตรุมกินศพ” หน้าที่ทุกคืนจะมีการตั้งวงโป๊ปนหลายวง แม้เจ้ามือจะจ่ายค่าตั้งให้กับ “วร” จนรู้สึกว่าเป็นช่องทางเดียวที่จะสามารถหักลบกลบหนี้จากค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่เกิดขึ้นในการจัดงานศพ แต่ก็มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในใจของเขาเอง

“คืนแรกมีเพียงสองวง และเพิ่มขึ้นอีกสองวงแชร์กันร่วมสิบคน เงินส่วนแบ่งค่าตั้ง มักจะถึงมือผมในคืนนั้นไม่เคยขาด เจ้ามือโป๊ปนทำให้ผมพ้นจากไฟนรกลามกัน แม้วิญญาณของพ่อจะถูกฉุดกระชากลงนรกอเวจีก็ตามที ถ้าพระสงฆ์องค์เจ้าที่สวดมนต์ทุกคืนชักนำดวงวิญญาณของพ่อขึ้นสู่สวรรค์ ส่วนผมมองเห็นนรกตั้งแต่ยังไม่ดับธาดูพ่อ เจ้ามือโป๊ปนจึงเป็นบุคคลพิเศษที่ผมก้าจับเมียให้ดูแลเป็นอย่างดี ข้าวปลาอาหารอย่าให้เขาร้องขอ ทุกอย่างจัดใส่สำรับให้เรียบร้อย เพราะพวกเขาจ่ายค่าตั้งให้เขาทุกบาท ผมได้นำไปปลดเปลื้องค่าวัว หมู เหล้ายา น้ำอัดลม ตลอดจนเงินถวายพระสงฆ์...” (หน้า 131 - 132)

จำลอง ผึ้งชลจิตร ได้เสียดเย้ยพฤติกรรมอันน่าสลดสังเวชที่มนุษย์กระทำต่อกัน การไปร่วมงานศพสำหรับคนบางกลุ่มอาจไม่ใช่ต้องการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ อาลัยอาวรณ์ผู้ตาย หรือให้กำลังใจคนที่กำลังสูญเสีย แต่กลับสบช่องหรือหาโอกาสแสวงประโยชน์จากความตายหรือความสูญเสียของคนอื่นในรูปแบบต่าง ๆ

เรื่อง “ผมเพียงแต่อยากกลับบ้าน” ของ นัน บางนรา (2520) ชายผู้มีอาชีพขับรถรับส่งของกับภาระที่ต้องเลี้ยงดูแม่และน้องให้พ้นผ่านความหิวโหยไปในแต่ละวัน ชีวิตเขามีแต่ความขาดแคลนแร้นแค้นรอบด้าน ขณะเดียวกันก็พบเจอเพื่อนร่วมทุกข์ที่ชะตากรรมย่ำแย่ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เช่น ชายเร่ขายกระปุกออมสินที่อ้างว่าแต่จะมีเงินเหรียญที่จะหยอดกระปุกเก็บสะสม เขายังไม่มีเงินมากพอที่จะซื้ออาหารให้สมาชิกในครอบครัวกินด้วยซ้ำ ต้องรอคอยรายได้จากการเร่ขายกระปุกออมสินในแต่ละวัน เมื่ออยากจะช่วยอุดหนุนก็ถูกคิดได้ว่าแต่ละวันตนเองจะหากินให้อิ่มก็ยากอยู่แล้ว คืนหนึ่งเขาขับรถชนคน ระหว่างทางที่จะพาไปส่งโรงพยาบาลก็เปลี่ยนใจกะทันหัน เมื่อคิดถึงตำรวจและแม่กับน้องที่รอคอยอาหารอยู่ที่บ้าน หน้าที่เขาคือกลับบ้านให้ไวที่สุด จึงตัดสินใจนำชายคนนั้นไปทิ้งไว้ที่คูน้ำข้างถนน วันรุ่งขึ้นเขาถูกตำรวจจับข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนา ระหว่างถูกตำรวจสอบเขาอยากเล่าเรื่องแม่กับน้องให้ฟัง และจะบอกว่าข้อเท็จจริงทั้งหมดเป็นอย่างไร แต่ตำรวจหาว่าเขาพูดจาเลอะเลือน หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าเขาเป็นฆาตกรใจโทดขับรถชนคน เมื่อไม่ตายก็จับกดน้ำให้ตายเพื่อหวังจะพ้นผิด เขาถูกมองอย่างหมิ่นแคลนเย้ยขำ และสมน้ำหน้า ผู้ต้องหาที่ถูกขังรวมกันก็ทำร้ายเขาเพื่อแหยงเอาพระเลี่ยมนาฬิกาที่เขาห้อยคออยู่ ตำรวจแม้เห็นเหตุการณ์ก็ได้แค่ยิ้มแล้วเดินจากไป

“เขานึกถึงชาวพาดหัว เหตุการณ์ที่ใครต่อใครรุมฆ่าคนที่ตัวเองคิดว่า เป็นศัตรู ฝิร้าย พวกเขามีสิทธิ์ทำทุกอย่างกับคนที่ เป็นเหยื่อ เขาจึงหยุดการโต้ตอบ โบกมือห้ามคนเหล่านั้น แล้วปลดองค์พระให้ไปแต่โดยดี”
(นัน บางนรา. 2532 : 116)

ทั้งหมดนี้นักเขียนพยายามนำเสนอความโหดร้ายที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะจากคนที่มีความแตกต่างกันทางอำนาจ ชนชั้น หรือสถานะเพียงเท่านั้น แต่พร้อมที่จะเกิดขึ้นได้ในมนุษย์ทุกคน ทุกกลุ่มและทุกชนชั้น

ในขณะที่เรื่องสั้น “นักมนุษยธรรม” ของ ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ (2518) ก็นำเสนอเชิงเสียดสีภาพลักษณ์ “นักบุญ” ของคนจำนวนหนึ่ง โดยเล่าถึงครอบครัวของ “ผม” ที่มีบ้านหลังเล็ก ๆ ในสวน เปิดให้คนเช่าในราคาถูก สามีกรรยาคนหนึ่งมาขอเช่าอยู่โดยภรรยาตั้งท้อง 8 เดือน วันต่อมาภรรยาที่กินของเข้ามาอยู่พร้อมจ่ายค่าเช่าล่วงหน้า 3 เดือน โดยสามีไม่ได้

มาด้วย เรองก ๆ เงิน ๆ ยกของหนัก จน “พวกเรา” ต้องเข้าไปช่วย ไม่นานก็ได้ทราบความจริง จากเธอนั่น เป็นคนมาจากภาคเหนือ อ่านหนังสือไม่ออก พูดภาษากลางไม่ชัด สามสี่ชื่อหล่นมาจาก พ่อแม่แล้วนำมาอยู่เงียบ ๆ ที่บ้าน

“เรารู้สึกใจห่อเหี่ยวอย่างไรก็ไม่รู้ที่ได้มารู้จักกับหล่อน ตามธรรมดา นั้นผมคิดว่าชีวิตอย่างหล่อนมันควรจะเป็นฉากในนวนิยายมากกว่า แต่เมื่อเรา พบกับของจริงอย่างนี้แล้ว ตอนเย็นของวันนั้นเอง ในวงอาหารของพวกเรามี เรื่องวิจารณ์หลายต่อหลายเรื่อง พวกเราพูดกันอย่างเจ็บแค้นแทนมนุษย์บาง คนที่พระเจ้าไม่ได้ให้ความยุติธรรมแก่เขาเท่าที่ควร เรากิปรายและทิ้งได้วาทที่ กันจนเกือบตีสอง พี่ชายกับพี่สาวของผมยกเอาหลักปรัชญาด้านสังคมหลาย อย่างจากตำรามหาวิทยาลัยมาอ้างและพยายามหาช่องจะยกเอาเหตุผลหลาย ต่อหลายอย่างมาเน้นให้เห็นว่า...เราสงสารผู้หญิงคนนี้และอยากให้ความสุขที่ เราคิดว่าเราคงมีมากกว่าเขาให้เขาบ้าง...ขณะที่ผมกำลังจะขึ้นไปนอนบนห้อง และข้างล่างยังมีการอภิปรายกันต่อ นั้น ผมเกิดความรู้สึกกวนหนึ่งขึ้นมา...ความ รู้สึกที่คล้าย ๆ กับว่าพวกเราเหมือนเทพเจ้า วันนั้นผมหลับอย่างมีความสุข และผมคิดว่าผมเป็นนักมนุษยธรรมที่ไม่เลวทีเดียว ตอนที่ผมช่วยหล่อนยกเตียง ออกมาจากกรง” (หน้า 22 - 23)

ด้วยเหตุว่านาน ๆ สามี่ของเธอก็มาหาสักที ครอบครัวยุคนี้จึงอนุญาตให้เธอมาคลุกคลี อยู่ที่บ้าน เธอมีกจะมีขนมติดมือมาให้ แต่ทุกคนไม่ค่อยชอบกินเพราะเป็นขนมราคาถูกลง เมื่อมา ชลุมอยู่ที่บ้านงานหลายอย่างคนในบ้านไม่ต้องทำเอง เธอจะเป็นคนอบจัดการให้หมด ไม่ว่า ล้างจานหรือซักผ้ากองโต ต่อมาในมื้ออาหารก็จะชักชวนเธอมาร่วมกินด้วย เพราะมีคนอบเห็น ว่าบางมื้อเธอกินข้าวกับน้ำปลา แต่บ่อยครั้งเข้าคนในครอบครัวก็เริ่มรู้สึกแปลกประหลาด เธอมาแนบชิด กับครอบครัวนี้อย่างมากก็ตอนที่สามี่เธอบอกเลิกเพื่อจะไปแต่งงานใหม่ เธอโศกเศร้าเสียใจ คนในครอบครัวของ “ผม” รู้สึกสงสาร

“ผู้หญิงกำลังท้องอยู่ด้วย” “ไอ้ตัวมันไม่สงสารเด็กบ้างเลยหรือ
ไอ้ท่า มันไม่น่าจะเกิดเป็นคนเลย”

“แล้วผู้หญิงมันจะทำอย่างไรต่อไปก็ไม่รู้ ความรู้สึกไม่มี เขียนอ่าน
ก็ไม่รู้เรื่อง”

“ไม่น่าจะปล่อยให้ไปตามทางเลย มันอาจจะไปเป็นผู้หญิงอย่างวาก็ได้”

“อย่าปล่อยมันไปตามทางเลย สงสารมัน”

“ให้มันอยู่กับเราที่นี่แหละ ช่วยมันเลี้ยงลูก คนคนเดียวไม่หนัก
หนาอะไรหรอก”

“ช่วยมันเอาบุญเถอะ”

“โชคดีนะที่มันมาเจอคนอย่างเรา” (หน้า 25 - 26)

จากนั้นทุกคนก็รับเธอเข้ามาอยู่ร่วมบ้าน เธอทำงานแทบทุกอย่างให้ คนในบ้านก็พยายามมอบความรัก แบ่งปันความสุขให้เพื่อลบความกดดันและว่าเหว่ แต่ไม่นานเธอก็เริ่มนอนเหยียดดูโทรทัศน์เหมือนคนอื่น ทั้งงานที่ไม่ได้ล้าง และเสื้อผ้าที่ไม่ได้ซักเอาไว้ และเลื่อนไปชักวันรุ่งขึ้น “พวกเรา” ในบ้านมองหล่นด้วยหางตา เริ่มรู้สึกไม่อยากพูดคุยกับเธอ

จนวันหนึ่งหลังจากเธอซักผ้าเสร็จ ถึงเวลาอาหารเย็น เธอปฏิเสธไม่กินและเข้าไปเก็บตัวอยู่คนเดียวในห้อง ที่โต๊ะอาหารบ่นกันถึงความยุ่งยากที่มาจากเธอหลายเรื่อง กระทั่งได้ยินเสียงร้องครวญครางแผ่ว ๆ จากในห้องของเธอ ทุกคนรีบเข้าไปดู ผ้าถุงของเธอมีก้อนเลือดสีแดงเข้มเปรอะเต็ม ที่พื้นพบเมือกสีคล้ำไหลนอง ทุกคนเริ่มรู้สึกผิดและรีบนำตัวเธอส่งโรงพยาบาล

“น่าสงสารมันนะ มันไม่ยอมร้องเลย สงสัยกลัวเราว่า”

“สงสารลูกมันด้วย ไม่รู้จะเป็นยังไง”

“มันบ่นปวดท้องตั้งแต่เมื่อวานแล้ว แต่แม่ยังบอกให้มันไปช่วย
ซักผ้าอีก”

“ข้าวมันก็ยังไม่ได้อินเลย”

“เราคงร้องให้ตายเลยถ้ามันเป็นอะไรไป มันเป็นคนดีมากที่สุดทีเดียว”

“พรุ่งนี้ถ้ามันไม่เป็นอะไรนะ จะจัดงานรับขวัญมันดีกว่า”

“คราวหลังไม่ต้องให้มันทำงานแล้ว ให้มันมาพักดูโทรทัศน์ไป
เรื่อย ๆ”

“ที่จริงพวกเราก็อำไม่ถูกเหมือนกัน เหมือนกับเราทารุณมันยังงั้น
แหละ” (หน้า 28)

เรื่องสั้นดังกล่าวของซัชชินทร์ ไชยวัฒน์ แสดงให้เห็นความร้ายกาจของมนุษย์ภายใต้หน้ากากของศีลธรรมความมีเมตตา เราอาจเผลอไหลใช้คนอื่นเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุความดีงามเฉพาะตน หรือหลอกตัวเองว่าเราได้ทำสิ่งที่ดีงามลงไปพอให้ได้ความสบายใจ โดยที่ไม่ได้เห็นอกเห็นใจหรือให้เกียรติให้คุณค่าต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง ซึ่งไม่ต่างจากการใช้ชีวิตคนอื่นเป็นเครื่อง

ผู้ชายัญ ลีกลงไปในมโนสำนึกของการช่วยเหลือดูแลให้ที่พึ่งพิงต่อหญิงสาวของ “พวกเรา” อาจเป็นแค่สิ่งที่ตัวละครบอกก็ได้ว่า “แค่ต้องการให้หล่อนเป็นตุ๊กตาที่น่าทุเรศ น่าสงสารสำหรับเราเท่านั้น ใ้อสิ่งนี้เองที่ทำให้เราได้มีเรื่องคุยกันตอนอาหารเย็น” (หน้า 27) ก็ได้

สังคมแต่ละสังคมนั้นประกอบด้วยผู้คนที่หลากหลาย ดังนั้นย่อมเป็นไปได้ที่จะกำหนดให้มีเพียงอัตลักษณ์ร่วมเพียงแบบเดียว ในวิถีประชาธิปไตยนั้นมีความจำเป็นจะต้องเรียนรู้ความแตกต่างและยอมรับเพื่ออยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้องโดยไม่นำไปสู่ความขัดแย้งหรือความรุนแรง แต่หลายครั้งความพยายามของฝ่ายรัฐที่จะใช้ “อำนาจ” ทำให้คนซึ่งมีความคิดความเชื่อหลากหลายมาอยู่ในแบบแผนเดียวกันทั้งหมดก็ทำให้เกิดปัญหา เรื่องสั้น “บทกวีของ รอหีม มะหมาด” ของ มกุฏ อรฤดี (2516) ครูชาวไทยพุทธต้องไปเป็นสอนหนังสือในโรงเรียนประจำหมู่บ้านของคนไทยมุสลิม ในความแปลกต่างหลาย ๆ ด้าน ระหว่างที่เขากำลังถ่ายทอดชุดความรู้ความคิดความเชื่อที่ถูกปลูกฝังจากระบบการศึกษาของรัฐนั้น เขาค่อย ๆ ได้เรียนรู้อัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิม และเริ่มตระหนักถึง “ความเป็นอื่น” ซึ่งแตกต่างไปจากตัวเขาเอง และสังคมที่เขาจากมา เขาได้เรียนรู้ผู้คน ผ่านชาวบ้านและนักเรียน ซึ่งถูกหล่อหลอมขึ้นจากเนื้อดินของสังคมแห่งนั้นเอง เมื่อถึงคาบที่จะต้องให้นักเรียนเขียนบทกวีมาส่ง บทกวีสั้น ๆ ของ รอหีม มะหมาด “ครูดีกับผม ผมดีกับครู ครูดีผม ผมแหงครู” (หน้า 63) ก็ทำให้เขาก็บอ้อ บอกไม่ถูกว่ารู้สึกอย่างไร บทกวีของรอหีมบ่งบอกความรู้สึกที่ตรงไปตรงมา ซึ่งสะท้อนภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน และเหมือนรอหีมจะบอกว่าเราต้องเคารพ เข้าใจ และมีการปฏิบัติที่ดีต่อคนอื่น การใช้อำนาจรัฐแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่รุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการรุนแรงทางกายภาพผ่านการใช้กำลังทหาร หรือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมย่อมถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรงเช่นเดียวกัน และปัญหาทั้งหลายก็จะบานปลายย่อมไม่มีวันจบสิ้น

อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมกันแม้ในสังคมที่มีความเชื่อความศรัทธาแบบเดียวกันก็ย่อมจะมีความไม่สอดคล้อง กระทบกระแทกขัดแย้งกันอันเนื่องมาจากความเข้าใจผิด ไม่รู้ข้อเท็จจริงหรือการมุ่งปกป้องประโยชน์ตัวและพวกพ้องอยู่เสมอ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาจึงต้องพยายามหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยเหตุผลและแนวทางอันสันติ เช่น การปลูกสำนึกที่ว่าคู่ขัดแย้งล้วนแล้วแต่เป็น “คนกันเองทั้งนั้น” ไม่ใช่คนอื่นคนไกล ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น “คนนา” ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร (2523) ซึ่งเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างแยมกับก้องเพื่อนรักกันแต่เก่าก่อน ทั้งสองมีที่นาอยู่ในเขตติดต่อกัน เป็นนาที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมีโฉนดที่ดินถูกต้องด้านหนึ่งของที่ซึ่งติดกันนั้นจะต้องใช้คั้นนาร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่เมื่อถึงหน้านาอีกฝ่ายจะต้องคอยขุดคั้นนาแหงงั่วเพื่อรูกินที่เข้ามาอีกฝั่งหนึ่งเสมอ

“อ้ายก้องมันเอาลูกของมันมาซุด ทำจนคุดคุดไม่ได้ ถ้ากินเข้ามาตั้งสองนิ้ว แม่...พ่อมันนั่งดูลูกซุดเฉย” แยมบ่นพลางพ่นยาฉุนท่อไอบจากคว้นโขมง

“กลัวมันรีใจ ลองพูดกันบ้างสิ เอาโฉนดหรือนออสสามไปอ้างกับมัน” ส้มแอบแนะนำ

“ป่วยการ...” แยมตวาดอย่างโมโห “ปีที่แล้ว ปีโน้นก็ว่ากันแล้ว มันเองก็ถือกรรมสิทธิ์ถูกต้องเหมือนกัน มันว่า ไม่ก็วันมันคงกินนาเราไปเป็นวา...”

“พูดหมา ๆ “ นางรู้สึกหงุดหงิดจนปากคอสั่น (หน้า 79)

เหตุการณ์นำไปเจ้าของที่ดินทั้งคู่ไปสู่ความขัดแย้งจนถึงพาดฟันกันด้วยจอบที่ขุดคันทนาเลือดตกยางออก โชคดีมีเพื่อนอีกคนเข้ามายิงปืนขึ้นฟ้าหายาทัพทั้งสองเสียก่อน จึงไม่ถึงกับทำให้ใครต้องเสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้

แม้ฝ่ายสามีตัดสินใจที่จะใช้กำลังเข้าแลกซึ่งสวนทางกับจิตวิญญาณในระบอบประชาธิปไตย แต่ฝ่ายภรรยา ก็ยื่นข้อเสนอตารางแนวทางสมานฉันท์หลายครั้ง เช่นที่สังเวียนแนะนำกับก้อง สามีของเธอก่อนหน้านี้ว่า

“ก็พูดกับพี่แยมเขาให้สิ้นความกันที เมื่อโคกมันถูกหักหมดแล้ว ควรปล่อยให้มี คันทนาเอาไว้ จะฟันรุกเสียเลยไม่ได้ สังเวียนแนะนำขณะกำลังเลือกข้าวสำหรับหว่านปลูก”

“ไม่อยากจะพูดอะ มันควรคิดว่าคนกันเองทั้งนั้น ลองไปดูคันทนาสิ คุดไปคตมา ยิ่งที่ที่เคยเป็นโคกใหญ่” (หน้า 79)

หรือแม้แต่ตอนจบหลังจากที่ร้านเข้ามากันแยมกับก้องออกจากกันแล้ว เมียของแยมและก้องก็สาธิตใส่คำพูดอาฆาตต่อกันในทำนองว่า ถึงแม้จะต้องขายนา(อันเป็นชนวนแห่งความขัดแย้ง) จนหมด ก็จะต้องเอาผิวของอีกคน “เข้าคุกเข้าตาราง” ให้ได้ คำพูดดังกล่าวแม้จะสะท้อนถึงความอาฆาตมาดร้ายระหว่างกัน แต่ก็แสดงถึงการเคารพกฎหมาย หรือการอาศัยกฎหมายเป็นที่ยุติความขัดแย้ง ไม่เลือกใช้กำลังแก้ไขปัญหาเหมือนเช่นสามีของทั้งคู่

ตัวอย่างซึ่งเป็นทางออกที่ดีปรากฏในเรื่อง “บ้านใกล้เรือนเคียง” (2553) ไพฑูรย์ ธัญญา บอกเล่าเรื่องราวของชว่นกับแคล้วเพื่อนรักที่คบหากันมานาน ทั้งสองปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน มีเพียงหย่อมป่าเล็ก ๆ เป็นแนวรั้วกัน ต่างฝ่ายต่างได้ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย บ้านใดขาดเหลือ

อะไรจะต้องนึกถึงอีกบ้านหนึ่งเสมอ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนก็เปลี่ยนไปเมื่อทั้งสองมีเมีย บ้านสองบ้านประชันขันแข่งกันในทางสะสมวัตถุไม่ให้น้อยหน้ากันอยู่เรื่อย ๆ โดยเฉพาะจากการเร่งเร้าของผู้ภรรยา ป่าเล็ก ๆ ที่กั้นระหว่างสองบ้านหนาแน่นขึ้นเรื่อย ๆ โถที่แตกแล้วเลี้ยงไว้เหมือนว่าจะถูกหมาของช้วนกัดตายไปหลายตัว กระจกหน้าต่างของแคว้นนั้นก็มีคนมาแอบเหยี่ยวไล่จนเอาหน้าต่างไปใช้ไม่ได้ ทั้งสองคนอาฆาตเค้นซึ่งกันและกัน ดีวีวกระทบคราด พุดจาด่าว่าเสียงดังหวังให้ได้ยินไปถึงอีกบ้าน รอรวันชำระสะสางสิ่งทีสะสมค้างคาใจ ดึกคืนหนึ่งช้วนต้องตื่นขึ้นมากลางดึก เพราะเสียงร้องเรียกของแคว้ว เขาสะดุ้งคิดไปในทางว่าแคว้วมาแบบประสงคร้ายจึงเตรียมมีดพรวดไว้รับมือ แต่การณ์กลับกลายเป็นว่า แคว้วมาขอความช่วยเหลือเพราะลูกชายป่วยหนัก ช้วนเปิดประตูบ้านอย่างไม่วางใจ เมื่อแน่ใจว่าลูกชายของแคว้วป่วยจริง ช้วนจึงผลุนผลันลงจากบ้านเพื่อไปตามหมอพื้นบ้านมารักษา หลังเหตุการณ์นั้นไม่นานวันหนึ่งขณะที่แคว้วนั่งหลับพรวดของตัวเองก็ได้ยินเหมือนมีคนถ่างป่าอยู่ใกล้ ๆ ช้วนนั่นเองที่ถ่างป่ารุกเข้ามา เขาเองจึงเร่งลงมือถ่างไปจากเขตแดนบ้านของตัวเอง เมื่อทั้งสองมาเจอกัน แคว้วบังคับสีหน้าให้เคร่งขมึนราวกับยังไม่เห็นช้วนมาก่อน อีกฝ่ายก็วางท่าที่ไม่ต่างกัน ทั้งคู่เห็นตรงกันว่าป่ามันรกนัก คนหนึ่งอ้างว่าเห็นงูเห่า อีกคนอ้างว่าตนเห็นพังพอนวิ่งเข้าออก กลัวจะไปกินไก่ต้องถ่างออกเสียบ้าง ป่าที่เคยรกแน่นด้วยต้นไม้จึงโล่งเตียนมองเห็นบ้านสองหลังใกล้กันกว่าทุกวัน

การชิงดีชิงเด่น ประชันขันแข่งกันทางวัตถุ ความหวาดระแวง เข้าใจผิดซึ่งกันและกัน อันเนื่องด้วยผลประโยชน์ของตน ทำให้เพื่อนที่เคยรักกันต้องบาดหมางอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นมิตรนัก แต่ไม่ว่าจะขัดแย้งกันด้วยเหตุใดก็ตาม ถึงที่สุดเมื่อสถานการณ์บีบบังคับให้ต้องนำพาตนเอง ครอบครวให้รอด มนุษย์ก็จำเป็นต้องหันหน้ามาพุดคุย ช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันฉันท์เพื่อนและญาติพี่น้องต่อไป

บทสรุป

เรื่องสั้นของนักเขียนจำนวน 20 เรื่อง ดังที่ได้นำเสนอมา แม้แต่ละเรื่องจะมีแง่มุมให้พิจารณาได้หลากหลาย และการลดทอนมาอธิบายผ่านมุมใดมุมหนึ่งอาจทำให้เรื่องสั้นบางเรื่องลดความโดดเด่นลง แต่ก็เป็นการจำเป็นที่จะต้องนำเสนอผ่านกรอบของการศึกษาในแต่ละครั้งเป็นหลัก สำหรับในบทความนี้เรื่องที่ยกมาแสดงให้เห็นโดยนัยว่าสังคมที่พึงประสงค์และอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายอย่างสุขสงบนั้น สมาชิกของสังคมจะต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์กติกาหรือกฎหมายเป็นเบื้องต้น โดยได้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของสังคมส่วนหนึ่งมาจากกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเสียเอง แต่อาศัยอำนาจหรือช่องว่างทางกฎหมายที่มีสนองความต้องการทางผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้กระบวนการประชาธิปไตยของประชาชนในระดับท้องถิ่นที่จะต้องเลือกตัวแทนเข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวม

ก็เต็มไปด้วยการทุจริต มุ่งแข่งขันเพื่อเอาชนะคะคานและเข้าสู่อำนาจโดยไม่สนใจกฎกติกา สถานการณ์เช่นนี้ นำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกที่รุนแรงในสังคมและสันคลอนความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นักเขียนบางคนสะท้อนความเสื่อมโทรมทางหลักการ และศีลธรรมของสังคมโดยใช้สังคมสงฆ์ซึ่งได้รับการยกไว้ในฐานะอันสูงส่ง และได้รับความคาดหวังว่าจะต้องเคารพหลักการอันได้แก่พระธรรมวินัยเป็นภาพแทน เรื่องสั้นอีกส่วนหนึ่งที่ยกมา นำเสนอได้สะท้อนความนึกคิดของนักเขียนที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยความสัมพันธ์แบบเพื่อนมิตร พี่น้องเครือญาติ และในฐานะมนุษยชาติร่วมโลกที่จะต้องเอื้ออาทรต่อกัน ไม่มีถือเอาความแตกต่างทางชนชั้น ฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา มาเป็นกำแพงกัน หรือตั้งแง่รังเกียจเหยียดหยามจนนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ และกระทำทารุณกรรมต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยอันได้แก่การเคารพในกฎเกณฑ์กติกา กฎหมาย รวมถึงการอยู่ร่วมกันแบบภราดรภาพดังที่กล่าวมานี้จึงจะสามารถลดความขัดแย้ง ความรุนแรงและเอื้อให้เกิดความสุขสงบในสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2542). *สะพานขาด*. ปทุมธานี : นาคร.
- จเด็จ กำจรเดช. (2554). *แดดเข้ร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ*. กรุงเทพฯ : ผจญภัย
- จำลอง ผึ้งชลจิต. (2547). *ผ้าทอลายทางกระรอก*. กรุงเทพฯ : สมิต.
- _____. (2554). *ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พันหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)*. กรุงเทพฯ : รูปจันทร์.
- ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. (2547). *ฉันมา ฉันเห็น ฉันเข้าใจ*. กรุงเทพฯ : แพรว.
- นันทน์ บางนรา. (2532). *ที่นี่ไม่มีอะไร*. กรุงเทพฯ : กำแพง.
- พิเชฐ แสงทอง (บรรณาธิการ). (2550). *แขกในบ้านตัวเอง*. ปทุมธานี : นาคร.
- ไพรัช ภูษะฐ. (2554). *คนในคลื่น*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ไพฑูรย์ ัญญา. (2553). *ก่อกองทราย*. ปทุมธานี : นาคร.
- มกุฏ อรฤดี. (2519). *เพลงนกเหยี่ยว*. สมุทรปราการ : หอนอน.
- วรภา วรภา (2548). *อุบัติการณ์*. กรุงเทพมหานคร : politics.
- วัชระ สัจจะสารสิน. (2551). *เราหลงลืมอะไรบางอย่าง*. ปทุมธานี : นาคร.
- วิมล ไทรนันทวล และคนอื่น ๆ. (2535). *แบบแผนฆาตกรรม*. อุยธยา : ทานตะวัน.
- นิขานท์ สิงหพุทธางกูร. (2557). *การไม่ใช้ความรุนแรงกับประชาธิปไตย*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.pataniforum.com/single.php?id=407>